

FAIR
FIN

verkiezingsmemorandum
2024-2029

Politici,
**STOP DE GELDSTROOM
NAAR NIEUW FOSSIEL**
(want de banken doen het niet)

Inleiding

FairFin is een missiegedreven vzw. **We willen het financieel systeem veranderen om het in te zetten als hefboom voor een rechtvaardige en duurzame wereld.** Daarvoor voeren we onderzoek, campagnes en acties, maar we zitten ook regelmatig samen met financiële spelers zelf en met de beleidsmakers die hen reguleren.

We pleiten in dit memorandum voor een reeks maatregelen op regionaal, Belgisch en Europees niveau, die politieke partijen moeten opnemen in hun verkiezingsprogramma's en zo naar regeringsonderhandelingen brengen. Deze maatregelen dienen om zowel private geldstromen van banken en beleggers, als publieke geldstromen van overheidsinstellingen te verschuiven zodat ze bouwen aan een rechtvaardige en duurzame samenleving. Onze eerste vier voorstellen houden daarom verband met de private financiële spelers, de laatste vier met publieke geldstromen en instellingen.

1. **Stop investeringen in nieuwe fossiele infrastructuur**
2. **Zorgplicht voor de volledige financiële sector**
3. **Verhinder greenwashing**
4. **Bescherm mensenrechten en internationale rechtvaardigheid**
5. **Maak van Belfius een publieke klimaatbank**
6. **Een maatschappelijke missie voor publieke investeringsmaatschappijen**
7. **Maak monetair beleid groen en sociaal**
8. **Een rechtvaardige Green Deal en Recovery**

Door haar controle over geldstromen, heeft het financieel systeem een centrale positie in onze maatschappij. Oorlog, de energiecrisis, inflatie, mensenrechten, de ecologische crisis en klimaatverandering; geld speelt steeds een fundamentele rol, zowel in het probleem als in de oplossing. Ook Valerie Trouet, de wetenschappelijk directeur van het Belgisch Klimaatcentrum, [ziet dat in](#): *“In de hele transitie [naar een duurzame samenleving], en dat blijft soms wat uit beeld,*

spelen banken en investeerders een cruciale rol. Geld is waar het om draait.” Daarom is er nood aan een brede waaier van ambitieuze maatregelen, die ervoor zorgen dat het financieel systeem een hefboom wordt voor een rechtvaardige en duurzame wereld.

Die maatregelen zullen niet ontstaan in de sector zelf. Jaar na jaar blijkt dat banken en beleggers massaal steun verlenen aan activiteiten en bedrijven die schadelijk zijn voor mens en planeet. Vooral grote spelers houden het bij vage beloftes over sociale en ecologische verbetering, die ze niet vervullen maar wel gebruiken om actief tegen regulerende kaders te lobbyen. Onder druk van veeleisende aandeelhouders en een competitieve sector, zijn er te veel *incentives* voor banken en beleggers om deze winstgevende - maar schadelijke - investeringen voort te zetten.

Daarom richten wij onze pijlen op overheden. Zij moeten via wetgeving de hele financiële sector in de juiste richting duwen. Tegelijkertijd moeten ze in eigen boezem kijken en publieke financiering

anders aanpakken. Want ook geld van overheidsinstellingen wordt te vaak onvoorzichtig en zonder duidelijke visie geïnvesteerd.

Belgische en Europese instanties zetten in eerste stappen in de goede richting. Maar veel van de lopende initiatieven gaan niet verder dan die eerste stappen en schieten dus nog steeds tekort. Een kort overzicht:

- Er wordt gewerkt aan een Belgische *Sustainable Finance* Strategie maar die is nog niet afgewerkt en lijkt in eerste instantie vooral gericht op het ondersteunen van financiële spelers in vrijwillige verbeteringen. Maar aangezien die vrijwillige inzet nog geen zoden aan de dijk bracht, vinden we dit sterk onvoldoende.
- Ook publieke investeringsmaatschappijen werken aan een duurzaamheidsstrategie, maar dat proces verloopt traag, de doelstellingen zijn vaag en hun werking is ontransparant. Bovendien is er gebrek aan een overkoepelende of gedeelde visie.
- De Europese Centrale Bank lijkt steeds meer te beseffen dat ze rekening moet

houden met sociale en ecologische aspecten binnen haar mandaat. Het is dan ook onaanvaardbaar dat de Belgische Nationale Bank onder leiding van Pierre Wunsch hiervoor actief op de rem gaat staan. Dit moet anders.

- Een Europese zorgplichtwetgeving krijgt langzaam vorm, maar de financiële sector dreigt (deels) een vrijgeleide te krijgen.
- Tenslotte maakt de Green Deal al flink wat geld vrij voor de transitie in Europa, maar de ambities kunnen hoger en er moet beter gewaakt worden over waar het geld effectief naartoe gaat. Bovendien is er nog veel onzekerheid over de doeltreffendheid en over hoe we dit enorme project gaan betalen.

Onze voorstellen vullen deze lopende initiatieven in Europa en België aan of versterken ze, in de hoop zo te evolueren richting een nieuw financieel systeem dat transparant, rechtvaardig en democratisch is en een hefboom kan zijn voor een sociale en duurzame wereld.

Inhoudstafel

Inleiding	2
Inhoudstafel	5
Voorstellen	6
Privé financieel systeem	6
Stop investeringen in nieuwe fossiele infrastructuur	7
Zorgplicht voor de volledige financiële sector	9
Verhinder greenwashing	10
Bescherm mensenrechten en internationale rechtvaardigheid	11
Publieke geldstromen en instellingen	13
Maak van Belfius een publieke klimaatbank.	14
Een maatschappelijke missie voor publieke investeringsmaatschappijen	15
Maak monetair beleid groen en sociaal	17
Een rechtvaardige Green Deal en Recovery.	20
Conclusie22

Voorstellen

Privé financieel systeem

Private financiële spelers zoals banken, fondsbeheerders en institutionele beleggers hebben enorm veel macht en impact op economisch en politiek vlak. Wij stellen hieronder verschillende maatregelen voor die de Belgische overheid zelf kan nemen of waarvoor ze kan pleiten op internationaal niveau. Het doel is om de **financiële sector collectief de juiste richting in te duwen** en ervoor te zorgen dat ze ten dienste staat van een rechtvaardige transitie, mensenrechten en het versterken van onze democratie.

Stop investeringen in nieuwe fossiele infrastructuur

Wetenschap toont aan dat er geen enkele nieuwe fossiele infrastructuur gebouwd mag worden als we klimaatopwarming willen beperken tot 1.5°C. Desondanks blijven privébanken en investeerders massaal bedrijven financieren die nieuwe fossiele infrastructuur bouwen. Dit levert op korte termijn winst op voor de bedrijven, maar is op lange termijn een bedreiging voor zowel het klimaat als de stabiliteit van het financieel systeem. Regulering vanuit de overheid is nodig om dit maatschappelijk risico in te dammen.

Als we de klimaatopwarming willen beperken tot 1.5°C, hebben we een bepaald “koolstofbudget” - een aantal gigaton CO₂ die we nog mogen uitstoten voor we netto nuluitstoot bereiken. Het *Intergovernmental Panel on Climate Change (IPCC)* stelt heel duidelijk dat we met de bestaande fossiele infrastructuur over dat koolstofbudget heen zullen gaan. Het *International Energy Agency (IEA)* treedt hen daarin bij en stelde in 2021 al dat er vanaf dat jaar geen enkele nieuwe kool-, olie- of gas-bron meer mocht worden geopend als we 1,5°C willen halen.

Nieuwe bronnen en nieuwe infrastructuur moeten jarenlang of zelfs decennialang draaien om hun investering de moeite waard te maken. Als we zo'n nieuwe infrastructuur nu bouwen, kan dat dus zorgen voor een *carbon lock-in* waarbij we jarenlang vasthangen aan vervuilende energie om deze investeringen te beschermen.

Maar zelfs als we nieuwe fossiele infrastructuur na het bouwen ervan snel weer afsluiten, is er een gevaar. In dat geval worden die projecten zogenaamde *stranded assets*: grote verliesposten voor de betrokken bedrijven en financiële spelers, en dus een groot risico voor de stabiliteit van het financieel systeem. Dan dreigt een financiële crisis, met opnieuw noodgedwongen reddingen door de overheid.

Ondanks deze duidelijke wetenschappelijke deadlines en zowel ecologische als economische risico's, blijven privébanken en investeerders massaal bedrijven financieren die koolmijnen uitbreiden, nieuwe gasbronnen aanslaan of extra oliepijpleidingen bouwen.

Voor de financiële spelers in een competitieve markt zijn de kortetermijnwinsten die deze investeringen opbrengen nu eenmaal te verleidelijk. Klimaatbeloftes vanuit de financiële sector stellen dan ook geen limieten op het bouwen van nieuwe fossiele infrastructuur. We kunnen dus niet vertrouwen op hun

zelfregulering om dit maatschappelijke risico in te dammen.

Daarom eist FairFin wetgeving op Europees niveau die investeringen in nieuwe fossiele infrastructuur verbiedt. Elke financiële instelling die actief wil zijn in de EU, wordt door deze wetgeving verboden te investeren in nieuwe fossiele infrastructuur, binnen en buiten de EU.

- De Belgische regering moet de formele positie innemen dat ze deze wetgeving ingevoerd wil zien op Europees niveau. De Belgische ministers moeten hiervoor dan ook actief pleiten in de Raad van de EU en de regeringsleider dient hiervoor te pleiten in de Europese Raad.
- Belgische Europarlementsleden moeten het voorstel op tafel leggen en ervoor pleiten bij hun mede parlementariërs, om tenslotte de Europese Commissie te verzoeken een wet op te stellen.
- Belgische partijen dienen dit voorstel actief naar voren te schuiven binnen hun Europese partij, voor én na de verkiezingen.

- Belgische Europarlementsleden dienen dit voorstel voor te leggen binnen hun Europese fractie.
- De Belgische Eurocommissaris dient dit op de agenda te zetten van de Europese Commissie indien dit binnen diens bevoegdheden valt, dan wel deze wet te verdedigen wanneer deze ter stemming ligt.

Zo'n wetgeving zou krachtig zijn omdat ze een focus legt op de specifieke investeringen die het meest schadelijk zijn voor het klimaat: degenen die ons vastbinden aan fossiele infrastructuur, met voornoemde grote ecologische en financiële risico's. Een verbod op de *financiering* van deze infrastructuur zou bovendien tot een globaal effect leiden, met meer impact buiten Europa door indirect de financieringskosten voor zo'n infrastructuur op te drijven.

Zorgplicht voor de volledige financiële sector

Transparantie, rapportering en zorgplicht zijn de sleutel om eender welke sector tot concrete verandering aan te zetten. Omdat de financiële sector betrokken is bij quasi elke waardeketen ter wereld, is het van essentieel belang dat ook zij volledig onder de zorgplicht valt.

Binnen de EU en bij verschillende lidstaten wordt er aan *due diligence* (zorgplicht) wetgeving gewerkt, of is deze al geïmplementeerd. Zo'n wetgeving kan bedrijven dwingen om internationaal erkende mensenrechten, arbeidsrechten en milieunormen doorheen hun volledige waardeketens te respecteren en hierover te rapporteren.

Het is van essentieel belang dat de financiële sector ook onder deze wetgeving valt.

Transparantie, rapportering en zorgplicht zijn absolute sleutelstappen om eender welke sector tot concrete verandering aan te zetten, en financiële spelers zijn betrokken in zowat elke waardeketen ter wereld. Toch wordt in lopende onderhandelingen vaak voorgesteld om de financiële sector (deels) te vrijwaren van zorgplicht of rapportering. Institutionele beleggers en vermogensbeheerders zouden dan niet dezelfde regels moeten volgen als 'gewone' bedrijven of banken. Zo'n *BlackRock exception* zou een grote lacune veroorzaken in de wet, aangezien net deze spelers een steeds grotere rol spelen in het financieel systeem en bij steeds meer bedrijven de grootste aandeelhouders zijn.

Daarom eist FairFin het volgende:

- De Belgische regering en Belgische vertegenwoordigers op Europees niveau moeten erover waken dat *due diligence* wetgeving de volledige financiële sector (inclusief beleggers en vermogensbeheerders) verplicht om mensenrechten, arbeidsrechten en milieunormen te respecteren in hun volledige waardeketen, inclusief bij alle bedrijven waarmee ze directe relaties hebben of in investeren.
- Hiervoor vragen we aan Belgische partijen om het opzetten van *due diligence* wetgeving voor de volledige financiële sector te verdedigen binnen hun Europese partijen en fracties.
- Als Europese initiatieven vertraagd worden of tekortschieten, moet België zelf *due diligence* wetgeving ontwikkelen die wel voldoende waterdicht is.

Verhinder greenwashing

De regels over wat een duurzaam beleggingsfonds is en wat niet, zijn op dit moment te vrijblijvend. Bijna de helft van de “donkergroene” fondsen investeert in luchtvaart en fossiele energie. Strengere wetgeving hierrond is nodig zodat de toezichthouders werkelijk duurzame voorwaarden kunnen stellen voordat een fonds als groen beschouwd mag worden.

Greenwashing is wijdverspreid binnen de financiële sector. Quasi elk nieuw beleggingsfonds, platform of applicatie dat burgers aangeboden krijgen, lijkt duurzaam en sociaal verantwoordelijk te zijn. Maar [internationaal onderzoek](#) bewees dat zelfs van de “donkergroene” fondsen bijna de helft in fossiele energie en luchtvaart investeert. Ook de Belgische vzw [Financité](#) [legt al jaar en dag bloot](#) hoe er nog steeds enorm veel schadelijke investeringen gebeuren via “sociaal verantwoordelijke” fondsen.

Dit is enkel mogelijk omdat de regels over wat nu exact een duurzaam fonds is en wat niet, enorm vrijblijvend zijn. Zelfs de voorzitter van de Belgische Autoriteit voor Financiële Diensten en Markten (FSMA) [klaagt hierover](#): “Als Belgische toezichthouder gaan we dat [greenwashing in de financiële sector] controleren, maar we hebben nu nog niet de wettelijke tools om dat te doen.” Een ondervoorzitter van de FSMA vult aan: “Fondsenbeheerders mogen al kleur bekennen voordat ze de nodige informatie hebben. Dat houdt een risico op greenwashing in en is werkelijk ongezien in de Europese regelgeving.”

FairFin eist dat er verdere wettelijke tools worden geïmplementeerd om greenwashing te controleren en bestraffen.

- De Belgische regering en afgevaardigden op Europees niveau moeten een strengere taxonomie ondersteunen, die investeringen in fossiele energie niet als duurzaam bestempelt en die op termijn ook schadelijke investeringen oplijst.
- De Sustainable Finance Disclosure Regulation (SFDR) moet duidelijker en strenger, met sancties voor financiële instellingen die fondsen onterecht (donker)groene labels geven.
- De Belgische regering moet de FSMA voldoende instrumenten en middelen geven om effectieve controles uit te voeren op het naleven van de SFDR.

Bescherm mensenrechten en internationale rechtvaardigheid

Belgische en Europese banken en beleggers financieren (in) direct bedrijven die betrokken zijn bij mensenrechtenschendingen doorheen de hele wereld. Om dit te voorkomen moet de overheid instrumenten ontwikkelen die toelaten om beter zicht te krijgen op de grootste gevaren van investeringen in bepaalde situaties, bedrijven en financiële instellingen.

Daarnaast hebben private financiële spelers ook steeds meer staatsschuld in handen, zeker van armere landen in het Globale Zuiden. Wanneer zo'n landen in de problemen komen en schuldverlichting krijgen, moet wetgeving privécrediteurs verplichten om ook hun steentje bij te dragen.

Belgische en Europese financiële spelers zijn verbonden met een heel erg brede en diverse groep bedrijven die wereldwijd actief zijn. Er is dan ook steeds een reëel risico dat er nauwe samenwerkingen bestaan met bedrijven die activiteiten hebben in conflictgebieden of in situaties met een zeer hoge kans op mensenrechtenschendingen. Onderzoek van FairFin toonde al meermaals aan hoe Belgische banken direct en indirect bedrijven financieren die betrokken zijn bij mensenrechtenschendingen in de hele wereld, waaronder in de illegale Israëlische nederzettingen in bezet Palestijns gebied.

De zorgplichtwetgeving waar we hierboven voor pleiten, zal al toelaten om beter zicht te krijgen op deze investeringen en hiertegen actie te ondernemen. Maar we hebben ook andere instrumenten nodig die ons ondersteunen in het analyseren van contexten wereldwijd met verhoogde risico's op mensenrechtenschendingen en schendingen van het internationaal recht. Zo kunnen we eventuele betrokkenheid van Belgische en Europese financiële spelers sneller opsporen.

Een voorbeeld daarvan is de [UNHCR database](#) van bedrijven die actief zijn in de illegale Israëlische nederzettingen in bezet Palestijns gebied. Begin 2020 werd die lijst bedrijven voor het eerst opgesteld, en werd een mandaat gegeven om ze elk jaar te vernieuwen. Maar voor die jaarlijkse updates kwam geen geld of politieke druk, dus enkel de originele lijst van 2020 is beschikbaar. Die lijst en haar methodologie is voor het middenveld al enorm nuttig geweest als basis voor onderzoek en lobbying, maar begint verouderd te worden en heeft nood aan een update. België moet dus zijn schouders zetten onder het jaarlijks vernieuwen van de lijst en het opzetten van andere, gelijkaardige initiatieven. Dat zal hefboomen creëren om positieve verandering af te dwingen bij bedrijven en financiële instellingen.

Een andere werf waar de Belgische overheid internationale rechtvaardigheid kan bevorderen, is de investeringsportefeuille van private financiële spelers. Daar zit namelijk veel staatsschuld tussen, zeker van armere landen in het Globale Zuiden.

Deze private schuldeisers dragen bij tot [steeds riskantere en diepere schulden, die de budgetten van kwetsbare landen blokkeren](#), terwijl net zij investeringscapaciteit nodig hebben om de gevolgen van de klimaatcrisis te dragen.

Daarom is er nood aan een [wet om zulke cowboy-crediteurs te stoppen](#). Die wet moet voorkomen dat private kredietverleners landen die in schulden nood zitten kunnen aanklagen om de gehele lening, inclusief extreme intrestvoeten, terug te betalen.

FairFin eist dus:

- Belgische parlementsleden en de Belgische regering moeten een wet implementeren om *cowboy crediteurs* tegen te gaan en schuldverlichting effectiever te maken. Momenteel wordt in het parlement een dergelijke wet voorbereid, die moet worden ondersteund.
- De Belgische regering moet politieke en financiële ondersteuning bieden aan jaarlijkse updates van de UNHCR-database van bedrijven die actief zijn in de Israëlische nederzettingen in bezet Palestijns gebied.
- De Belgische regering moet een verbod invoeren op handel met illegale nederzettingen in bezet gebied, in Palestina en wereldwijd. België moet ook pleiten voor een gelijkaardige wet op Europees niveau.

Publieke geldstromen en instellingen

De overheid heeft ook zelf een voorbeeldrol te spelen. De regulering waar we in het eerste deel voor pleiten, zou des te overtuigender zijn als de eigen Belgische en regionale staatsinstellingen even ambitieus zijn of nóg hoger mikken. Bovendien hebben publieke instellingen een unieke positie die hen toelaat om te focussen op projecten met een hoog maatschappelijk rendement. Dat zal broodnodig zijn, want er is **veel geld** vereist om de transitie waar te maken, zeker voor impactvolle projecten die niet winstgevend genoeg zijn om privékapitaal aan te trekken.

Daarom moeten we publieke financiële instellingen en geldstromen op verschillende niveaus inzetten als speerpunt van een investeringsstrategie voor economische heropbouw en de rechtvaardige transitie.

Maak van Belfius een publieke klimaatbank

Hoewel Belfius voor 100% in handen is van de Belgische overheid, is deze nog steeds georganiseerd alsof het een privébank is. We pleiten ervoor dat de overheid deze bank een duidelijke maatschappelijke missie geeft, met positieve maatschappelijke impact als prioriteit.

Een eerste grote hefboom die onze overheid in handen heeft, is Belfius. Die bank kwam in overheidshanden toen haar voorganger Dexia gered moest worden van de financiële crisis. Maar er werden geen maatschappelijke eisen of democratische inspraak aan deze kostelijke redding verbonden. Belfius is nog steeds georganiseerd alsof het een privébank is, die winst moet maximaliseren voor haar aandeelhouders. Die ene aandeelhouder is gewoon "toevallig" de overheid.

Dat is een gemiste kans. De overheid moet Belfius een duidelijke maatschappelijke missie geven en haar dus omvormen tot een volwaardige publieke bank. Dan zou niet kortetermijnwinst voor de aandeelhouder de prioriteit zijn, maar wel een positieve maatschappelijke impact op korte én lange termijn. De werking van de bank kan dan gericht zijn op projecten met hoog maatschappelijk rendement en het garanderen van basisdiensten voor de burger. Door daar geen gebruik van te maken, lopen we heel wat positieve impact mis.

FairFin eist dat Belfius ingezet wordt als publieke klimaatbank, die haar schaalgrootte en lokale expertise gebruikt om sociale en ecologische doelen na te streven, en daarop democratisch gecontroleerd wordt.

- De Belgische overheid moet (als enige aandeelhouder) eisen dat Belfius duidelijke, ambitieuze klimaatdoelstellingen stelt voor al haar activiteiten.
- Daarvoor moet Belfius' portefeuille herschikt worden, en zich focussen op leningen en investeringen die een rechtvaardige transitie in België mogelijk maken.
- Belfius moet als publieke bank gericht zijn op het voorzien van basisbankdiensten voor alle personen in België.
- Bovenal moet de bank een duidelijke missie en mandaat krijgen vanuit de Belgische overheid om te focussen op het maatschappelijk belang, en haar volledige strategie en werking daarnaar te richten.

Een maatschappelijke missie voor publieke investerings- maatschappijen

Publieke investeringsmaatschappijen hebben honderden miljoenen euro's in handen om de nationale economie en innovatie te ondersteunen. Hun werking is op dit moment niet transparant, noch missiegedreven. Daarom eisen wij dat de publieke investeringsmaatschappijen een maatschappelijke missie krijgen, met een rechtvaardige klimaattransitie als focus. Daar moeten duidelijke, concrete doelstellingen en criteria aan verbonden zijn.

Publieke investeringsmaatschappijen zoals de Federale Participatie- en Investeringsmaatschappij (FPIM) en de Participatiemaatschappij Vlaanderen (PMV) investeren honderden miljoenen euro's in projecten en bedrijven om de nationale economie en innovatie te ondersteunen. Maar hun werking is ontransparant en ze missen een heldere, missiegedreven strategie die een reële positieve impact op de Belgische burgers en samenleving voor ogen heeft.

Daarnaast lijkt het beheerscontract tussen de federale overheid en de FPIM in een limbo te hangen terwijl er begin dit jaar al een voorstel tot aanpassing moest zijn, om die deze zomer te kunnen doorvoeren. Op dit moment hebben de maatschappijen al zelf duurzaamheidscharters of beleid ingevoerd, maar die missen ambitie en helderheid. Ze zijn bovendien toevoegingen aan de huidige werking, eerder dan de herbronning die nodig is om hun positieve maatschappelijke impact te maximaliseren.

FairFin eist dus dat alle publieke investeringsmaatschappijen een maatschappelijke missie krijgen, met een rechtvaardige klimaattransitie als strategische focus. Daar moeten heldere, concrete doelstellingen en criteria aan verbonden zijn.

- De publieke investeringsmaatschappijen moeten ambitieuze emissiereductiedoelstellingen vastleggen, investeringen in fossiele brandstoffen zo snel mogelijk uitfaseren en een vast percentage groene investeringen doen.
- In de criteria voor verantwoorde investeringen, moeten ook mensenrechten en internationaal recht beschermd worden. De *UN Guiding Principles on Business and Human Rights* moeten worden toegepast en bedrijven waarin geïnvesteerd wordt, moeten *enhanced human rights due diligence* toepassen in conflictgebieden.
- De publieke investeringsmaatschappijen moeten regelmatig en structureel samenzitten met stakeholders, waaronder het parlement en het middenveld.

- De publieke investeringsmaatschappijen moeten consistent rapporteren. Geen jaarrapporten die meer dan twee jaar achterlopen, **zoals nu het geval is**. Wel volledige, transparante, correcte en regelmatige rapporten, die ook laagdrempelig toegankelijk worden gemaakt voor het brede publiek.
- Ze moeten verantwoordingen publiceren voor al hun investeringsbeslissingen, inclusief de sociale en ecologische overwegingen die gemaakt zijn.
- Om dit alles waar te maken, moet ook de slagkracht en capaciteit van de publieke investeringsmaatschappijen verhoogd worden.

Maak monetair beleid groen en sociaal

De Europese Centrale Bank heeft via haar rente- en aankoopbeleid een enorme invloed op de context waarbinnen een sociaal rechtvaardig klimaatbeleid kan worden gevoerd. Door de schulden van Europese landen kwijt te schelden met ecologische voorwaarden, kan de ECB de financiële slagkracht van Europese overheden een boost geven. Ook moeten we afstappen van een simplistische focus op inflatie, met uniforme renteverhogingen als enige denkbare instrument.

De Europese Centrale Bank heeft via haar rente- en aankoopbeleid een enorme invloed op de financiële en economische context waarbinnen een sociaal rechtvaardig klimaatbeleid kan worden gevoerd. Tegelijkertijd heeft het beleid van de ECB ook een directe impact op het klimaat en milieu zelf. Hoge rentes hebben een disproportioneel sterke invloed op groene investeringen, aangezien die over het algemeen kapitaalintensiever zijn; de zogenaamde *green credit crunch*. En de obligaties die de ECB jarenlang blind aankocht, zorgden overwegend voor steun aan grote en vervuilende bedrijven.

Binnen de ECB is het besef aan het groeien dat het mandaat van de bank hen verplicht om deze factoren mee te rekenen in het beleid. Dat mandaat geeft de bank als primaire opdracht om de prijsstabiliteit te waarborgen, met als aanvullende opdracht het ondersteunen van het economisch beleid van de EU. Geen van beide is mogelijk zonder de wederzijdse impact tussen klimaat en monetair beleid in rekening te brengen.

We moeten afstappen van een simplistische focus op inflatie, met uniforme renteverhogingen als enige denkbare instrument. Zeker als we de meerdere complexe oorzaken van inflatie allemaal in rekening brengen (aanleveringsketens, ‘*greedflation*’, ‘*fossilflation*’, etc.) en de negatieve sociale effecten van hogere rentes willen beperken, is het uitwerken van een duurzame en sociale visie noodzakelijk.

Daarnaast kan de ECB ook de financiële slagkracht van Europese overheden een boost geven. Op dit moment is 25% van de schuld van alle Europese landen in handen van de ECB. Dat gaat over biljoenen euro’s schuld die we aan onze eigen centrale bank moeten terugbetalen. Maar we kunnen ook, zoals meer dan 100 economen voorstelden, die schuld kwijtschelden. Als dat gebeurt met ecologische voorwaarden, zullen landen grote sommen geld besparen en kunnen investeren in de transitie. Hetzelfde moeten staten trouwens doen voor landen in het Globale Zuiden, enkel zo kan klimaatrechtvaardigheid gegarandeerd worden.

Maar onze eigen Nationale Bank en haar gouverneur Pierre Wunsch, staan op de rem voor zo'n (klimaat)actie. Onze gouverneur bepleitte al meermaals dat de centrale bank een zeer gelimiteerde rol hoort te spelen in het bestrijden van klimaatverandering. Hij benadrukt bovenal **het principe van "marktneutraliteit"** waarbij monetair beleid strikt de structuur en machtsverhoudingen van de markt volgt, ongeacht welke gevolgen die hebben. In diezelfde lijn verdedigt Wunsch ook het idee dat nationale en centrale banken vrij zouden moeten zijn van elke politieke inspraak zodat ze hun neutraal beleid kunnen voeren.

Een zekere onafhankelijkheid is natuurlijk goed, maar de ECB is geen puur technisch instituut dat "neutraal beleid" kan voeren, zoals Wunsch bepleit. Bij monetair beleid komen altijd politieke keuzes te pas. Die keuzes hebben economische, sociale en ecologische gevolgen en er moet dus democratische inspraak in zijn.

FairFin eist dat het democratisch en politiek debat over monetair beleid wordt opengetrokken. Belgische partijen moeten dit thema in handen nemen en onderstaande posities bepleiten.

- De Europese Centrale Bank moet haar beleid aanpassen om klimaatverandering in rekening te brengen. Daarbij is het principe van dubbele materialiteit cruciaal: klimaatverandering heeft impact op monetair beleid én monetair beleid heeft impact op klimaatverandering. De Belgische Nationale Bank moet er actief voor pleiten dit in rekening te brengen.
- Er moet een gerichte, groene leenfaciliteit worden ontwikkeld, zodat groene investeringen kunnen genieten van lagere rentes.
 - » Een gelijkaardige, voordelige leenfaciliteit moet specifiek worden opgezet voor leningen voor energierenovaties.
 - » Aan zulke leenfaciliteiten moeten wel duidelijke voorwaarden worden gebonden (bv. een bepaalde stijging van het volume aan in

aanmerking komende leningen) zodat banken ze niet gebruiken om winst omhoog te krikken op leningen die ze sowieso zouden geven.

- De ECB moet de publieke schuld die ze in handen heeft, kwijtschelden (of omzetten naar oneindige schulden met 0% interest), zodat overheden de bespaarde betalingen volgens ecologische voorwaarden kunnen inzetten.
- De ECB moet beleid ontwikkelen om hun portefeuille van obligaties en hun (toekomstige) aankoopprogramma's van obligaties gericht te maken, zodat die bijdragen aan de omschakeling naar een koolstofarme economie.

Een rechtvaardige Green Deal en Recovery

De Europese Green Deal zette een grote stap richting duurzaamheid, maar laat nog steken vallen op vlak van klimaatambitie en rechtvaardigheid. De doelstellingen van de Green Deal zijn nog niet streng genoeg om de CO₂-uitstoot in Europa voldoende te beperken.

Bovendien wil ze publiek geld inzetten om winsten van private investeerders te garanderen. Projecten die hen het meeste winst opleveren dreigen prioriteit te krijgen op de projecten met de grootste maatschappelijke meerwaarde. Daarom pleiten wij voor een Green Deal die nog ambitieuzer is en meer aandacht heeft voor rechtvaardigheid, zowel in haar keuze van projecten als in haar financieringsaanpak.

De Europese Green Deal zette een grote stap vooruit door klimaat en milieu centraal te stellen in het Europees beleid. Maar de volgende legislatuur moet nog sterker inzetten op klimaatambitie en rechtvaardigheid, zoals ook de Belgische Klimaatcoalitie bepleit. Daarnaast is duidelijkere verantwoording en meer controle nodig op waar Europees geld naartoe gaat.

Om de CO₂-uitstoot in Europa op een niveau te houden dat het Klimaatakkoord van Parijs respecteert, zijn de doelstellingen van de Green Deal nog niet streng genoeg, zeker voor de rijkste landen. Bovendien wordt er te weinig rekening gehouden met impact buiten Europa, waardoor we dreigen de Europese uitstoot en milieu impact simpelweg te *offshoren*.

Tenslotte is er nog een fundamenteeler probleem in hoe de Green Deal geld wil spenderen en mobiliseren. Er is daarbij veel aandacht voor het meetrokken van privé-investeerders, wiens risico's ingedekt worden met publiek geld. Deze *derisking* lijkt een makkelijke manier om extra geld te mobiliseren, maar brengt ook gevaren met zich mee voor een rechtvaardige transitie.

Publiek geld kan bij *derisking* namelijk gebruikt worden om de winsten te garanderen van grote privéspelers die al jarenlang winst maakten ten koste van de planeet. De projecten die in die samenwerkingen prioriteit krijgen, zullen bovendien degenen zijn die het meeste winst opleveren, niet de projecten met de grootste maatschappelijke meerwaarde.

Zo geven we controle en overzicht over één van de grootste financiële ondersteuningsprogramma's van de Europese geschiedenis te veel uit handen aan de private spelers zelf.

FairFin eist een Green Deal die nog ambitieuzer is en meer aandacht heeft voor rechtvaardigheid, zowel in haar keuze van projecten als in haar financieringsaanpak.

- Het ambitieniveau moet hoger en concreter.
 - » Een minimaal, rechtvaardig, wetenschappelijk coherent doelwit voor emissiereductie moet worden vastgelegd: tegen 2030 61% emissiereductie vergeleken met 1990, en tegen 2040 minstens 95%.
 - » De doelstellingen inzake energiebesparingen en het opschalen van hernieuwbare energie moeten versterkt worden.
 - » Nieuwe bindende doelstellingen om de materiaalvoetafdruk te verminderen, moeten worden vastgelegd.
 - » Concrete uitfaseringsdata voor fossiele brandstoffen moeten worden geformuleerd, net als garanties dat Europees geld niet stroomt naar bedrijven waarvan het businessmodel niet overeenkomt met een 1,5° scenario.
- Rechtvaardigheid moet centraal gesteld worden in het klimaatbeleid.
 - » Juridische instrumenten moeten ontwikkeld worden die de rechtvaardige transitie voor werknemers en het *leave no one behind*-principe versterken en verankeren.
 - » De focus moet liggen op het ondersteunen van publieke instellingen of van publiek-publieke samenwerkingen, die het maatschappelijk belang als voornaamste doel hebben, niet de winstgevendheid van privéspelers.
- De beslissingen en investeringen van de Green Deal (en Recovery fondsen) moeten transparanter zijn en meer democratische inspraak toelaten.
 - » Er moeten duidelijke analyses en publieke rapportering zijn over de risico's die met publiek geld worden ingedeekt ten voordele van privéspelers.
 - » Gedetailleerde informatie over contracten die worden afgesloten in het kader van de Green Deal en Recovery fondsen, moet publiek beschikbaar zijn, zeker wanneer grote bedrijven subsidies of leningen krijgen.
 - » Er moet een makkelijk toegankelijk platform ontwikkeld worden waarop alle projecten staan die worden gesteund of zullen worden gesteund. Dit moet ten alle tijde volledig en up-to-date zijn, zodat burgers en middenveldorganisaties actief kunnen wegen op de implementatie.

Conclusie

De financiële sector staat in contact met alle sectoren uit onze economie en samenleving. De keuzes die zij maken, bepalen welke initiatieven kansen krijgen in onze samenleving. Wij, als burgers in een actieve democratie, verwachten dan ook dat hun keuzes niet in dienst staan van de winsten van een handvol invloedrijke aandeelhouders. Zelfs niet als die aandeelhouder een overheid is. De keuzes voor investeringen en leningen moeten vooral in dienst staan van onze burgers en de bredere samenleving, nu en in de toekomst.

Daarom eist FairFin dat de financiële sector gereguleerd wordt vanuit een sociale en duurzame visie. Daarnaast moet de overheid het voortouw nemen en haar voorbeeldfunctie vervullen. Publieke geldstromen en publieke financiële instellingen hebben ook het voordeel dat ze niet hoeven te focussen op het behalen van winst. Met een duidelijke missie en een mandaat om volop in te zetten op projecten met hoge maatschappelijke meerwaarde, kan hun positieve impact gemaximaliseerd worden.

Met gerichte en ambitieuze maatregelen die zich richten op zowel private als de publieke financiële spelers, kunnen we ervoor zorgen dat de diverse geldstromen in onze wereld doordacht worden ingezet om sociale belangen, duurzaamheid en rechtvaardigheid te bevorderen.

De acht maatregelen die FairFin in dit memorandum naar voren schuift, zijn de belangrijkste eerste stappen. Deze voorstellen zijn gebaseerd op wetenschappelijk onderzoek en worden gedragen door nationale en internationale samenwerkingsverbanden in het middenveld. Met deze maatregelen alleen komen we er niet; daarvoor is de financiële sector te groot en te machtig. Maar als we de zwaarste effecten van klimaatverandering willen verhinderen en onze samenleving rechtvaardiger willen maken, moeten deze eerste stappen snel gezet worden. De verkiezingen van 2024 zijn de ideale kans om sterk en doelgericht wetgevend werk op te bouwen, binnen en buiten onze parlementen. Laat ons deze kans niet missen.

FAIR
FIN

Vooruitgangstraat 333/9
1030 Brussel
België
info@fairfin.be
Tel: +32 2 201 07 70
Ondernemingsnr.: 0423.552.973

V.U.: Remco Van Hauwermeiren, Vooruitgangstraat 333/9, 1030 Brussel